

Paula Virkkunen & Moona Kärppä

HEVOSEN HYVINVOINTI ELÄINAVUSTEISISSA HYVINVOINTIPALVELUISSA

HEVOSEN HYVINVOINTI ELÄINAVUSTEISISSA HYVINVOINTIPALVELUISSA

Paula Virkkunen & Moona Kärppä
Opinnäytetyö
Kevät 2021
Maaseutuelinkeinojen tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Maaseutuelinkeinojen tutkinto-ohjelma

Tekijät: Paula Virkkunen & Moona Kärppä

Opinnäytetyön nimi: Hevosen hyvinvointi eläinavusteisissa hyvinvointipalveluissa

Työn ohjaaja: Outi Virkkula

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2021

Sivumäärä: 36 + 2 liitettä

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli perehtyä siihen, kuinka eläinavusteista hevostoimintaa tarjoavat yrittäjät ja alan asiantuntijat ymmärtävät hevosen hyvinvoinnin. Opinnäytetyössä on tutustuttu aiheesta tehtyihin tutkimuksiin ja hevosen etologiaan eli kuinka hevonen käyttäytyy etenkin luonnollisissa olosuhteissa. Lisäksi työssä on selvitetty, kuinka hevosten hyvinvointia pyritään tukemaan alan yrityksissä, kun ne työskentelevät eläinavusteisissa hyvinvointipalveluissa. Lisää näkökulmaa hevosten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä on kerätty asiantuntijoilta ja alan ammattilaisilta.

Opinnäytetyön toimeksiantajana on ollut Karvakorvat työkaverina -hanke, joka on ProAgria Oulun hallinnoima yritysryhmähanke. Hankkeessa on mukana viisi yritystä Pohjois-Pohjanmaan alueelta. Hankkeen tavoitteena on kehittää uusia luonto- ja eläinavusteisia palveluita, parantaa niiden kannattavuutta sekä lisätä koulutusta ja osaamista. Lisäksi hankkeessa edistetään alan yritysten ja niiden sidosryhmien verkostoitumista sekä tehdään toimintaa tunnetuksi.

Opinnäytetyön tutkimusaineisto kerättiin puolistrukturoiduilla haastatteluilla, joissa teemat olivat ennalta suunniteltuja, mutta keskustelu pysyi avoimena tarkentaville kysymyksille ja näkemyksille. Hankkeen yrittäjien lisäksi opinnäytetyötä varten haastateltiin yhtätoista alalla työskentelevää ammattilaista ja asiantuntijaa. Haastateltavat löytyivät Sosiaalipedagogisen hevostoimintayhdistyksen sivulta ja toimeksiantajan suosituksista. Haastatteluaineisto kerättiin sanelimella tai Teams-soveluksen tallennuksella. Aineisto litteroitiin ja luokiteltiin Excel-taulukon avulla tuloksiksi.

Opinnäytetyön tuloslukuun on koottu ne asiat ja toimintatavat, joita hevonen tarvitsee voidakseen hyvin ja joilla voidaan edesauttaa sen palautumista työstä. Tuloksissa käy ilmi, ettei hevosen hyvinvoinnin määrittäminen ole yksinkertaista, vaan se sisältää lukuisia eri osa-alueita. Ihmisen tehtävä on huolehtia erilaisten stressitekijöiden säätelystä ja palautumisen tasapainottamisesta. Hevoselle tulee turvata oikeus lajityypilliseen käyttäytymiseen, ruokaan ja juomaan sekä liikuntaan ja lepoon. Karvakorvat työkaverina -hankkeen yritykset voivat käyttää selvityksen tuloksia kehittääkseen omaa toimintaansa.

Asiasanat: etologia, hevonen, eläinavusteinen toiminta, hyvinvointi, terveys

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Agricultural and Rural Industries

Authors: Paula Virkkunen & Moona Kärppä
Title of thesis: Horse Welfare in Animal-assisted Welfare Activities
Supervisor: Outi Virkkula
Term and year when the thesis was submitted: Spring 2021
Number of pages: 36 + 2 appendices

The purpose of this thesis was to assess how experts and companies providing animal-assisted equine services understood horse welfare. For the thesis studies on the subject and ethology of horse, i.e., how the horse behaves especially in natural conditions, have been explored. The main aim of the thesis was to find out how to support the horse welfare in animal assisted equine services. Perspective on factors affecting the well-being of horse were collected from service providers and experts.

Thesis was commissioned by Karvakorvat työkaverina project in ProAgria Oulu. The study was done as semi-structured interviews. Five entrepreneurs participating in the project were interviewed as well as eleven service providers. The themes of the interviews were pre-planned, but the discussion was open to questions and ideas. Interviewees were found from the website of the Finnish association of Social-pedagogical equine action and based on the recommendations given by the project.

The interview data was collected by dictating device. Some of the interviews were held and recorded in Teams application. The data was transcribed and categorized into themes by using Excel spreadsheet. The results show various issues and modes of action that any horse needs to feel well and that can contribute to the recovery of the horse after animal-assisted working. Determining a horse's well-being is not straightforward and simple but involves several aspects. Man's job is to take care of regulating various stressors and recovery. It must be guaranteed that the horse has the right to species-specific behavior, food, and drink as well as exercise and rest. The companies of Karvakorvat työkaverina project can utilize the results to develop their activities.

Keywords: ethology, horse, animal-assisted activities, well-being, health

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
2	ELÄINAVUSTEISET HYVINVOINTIPALVELUT	8
2.1	Ratsastusterapia	8
2.2	Sosiaalipedagoginen hevostoiminta	9
2.3	Muu eläinavusteinen hevostoiminta	10
3	ELÄINTEN KÄYTTÄYTYMISTIEDE	12
3.1	Sosiaalinen kanssakäyminen	12
3.2	Liikunta ja lepo	13
3.3	Pitopaikka.....	14
3.4	Terveys ja hyvinvointi	15
3.5	Kipu	17
4	AINEISTO JA MENETELMÄT	19
5	TULOKSET.....	20
5.1	Yrittäjien haastatteluiden tulokset.....	20
5.1.1	Toiminta	20
5.1.2	Hevoson hyvinvointi	21
5.1.3	Asiakkaan rooli hevosen hyvinvoinnissa	22
5.1.4	Työkäyttö ja palautuminen	22
5.1.5	Pitopaikka	23
5.1.6	Ruokinta.....	24
5.1.7	Liikkuminen	25
5.1.8	Sosiaalinen kanssakäyminen	25
5.1.9	Häiriökäyttäytyminen.....	26
5.2	Asiantuntijoiden haastatteluiden tulokset.....	27
5.2.1	Hevoson hyvinvointi	27
5.2.2	Hevoson hyvinvoinnin arviointi ja mittaaminen.....	28
5.2.3	Hevoson ominaisuudet.....	29
5.2.4	Soveltuvuuskoe.....	30
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	31
7	POHDINTA	33
	LÄHTEET.....	34

LIITTEET .....

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli perehtyä siihen, kuinka eläinavusteita hevostoimintaa harjoittavat yritykset ja erilaiset hevosalan asiantuntijat ymmärtävät hevosen hyvinvoinnin. Tarkoituksena oli löytää tekijöitä, joilla hevosen hyvinvointia eläinavusteisessa toiminnassa voidaan parantaa.

Hevosten, kuten kaikkien eläinten hyvinvointi on puhuttanut viime aikoina. Hevonen on herkkä, iso eläin, joka saaliseläimenä peittää kipuaan yleensä viimeiseen asti. Piilotettu henkinen huono olo tai fyysinen kipu voivat aiheuttaa vaaratilanteita toiminnassa, mutta voivat myös opettaa asiakkaalle vääriä toimintatapoja. Vain niin fyysisesti kuin henkisestikin hyvinvoiva hevonen voi työskennellä eläinavusteissa palveluissa.

Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen, sillä eläinavusteisten hyvinvointipalveluiden suosio on lisääntynyt huomattavasti. Ihmisten eläinavusteisista hyvinvointipalveluista saamaa hyötyä on tutkittu enemmän kuin eläinavusteisen toiminnan vaikutuksia hevosen hyvinvointiin. Työskennellessään hevonen antaa ihmiselle todella paljon, mutta työskentely voi olla sille itselleen hyvinkin rankkaa, ei välttämättä fyysisesti mutta henkisesti. Green Care Finlandin (2021) sivulla painotetaan, että eläinten hyvinvoinnista huolehtimisen tulee aina olla keskeinen asia eläinavusteisessa terapiassa ja toiminnassa, sillä vain virkeä ja tasapainoinen eläin voi tarjota tukensa asiakkaan kuntoutumiseksi.

Työtä on pohjustettu tietoperustalla, joka koostuu alan erilaisista kirjoista sekä artikkeleista. Mukana on sekä kotimaisia että ulkomaisia lähteitä. Tietoperustassa on kerrottu eläinavusteisten hyvinvointipalveluiden eri muodoista ja niiden eroista sekä etologiasta eli eläinten käyttäytymistieteestä, jotka ovat hevosen luontaiset käyttäytymistarpeet ja kuinka hoitotoimenpiteet sekä pito-olosuhteet vaikuttavat hevosen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin.

2 ELÄINAVUSTEISET HYVINVOINTIPALVELUT

Eläimet ovat osa ihmisten luomaa yhteiskuntaa ja ihmisten kulttuuria monin eri tavoin, jolloin eläimen merkitys ihmiseen vuorovaikutuksessa olevana kumppanina korostuu. Lääketieteellisten tutkimusten mutta myös eläinavusteisen intervention ohella eläimien on todistettu edistävän ihmisten terveyttä ja hyvinvointia. Eläimet toimivat ihmisen erilaisien tunteiden ja vuorovaikutussuhteiden peileinä. Eläimen läsnäolo ja sen kanssa luotu vuorovaikutus lisää hyvinvointia monella tapaa. Eläimen läsnäolo rauhoittaa sykkettä, alentaa verenpainetta, tuo mielihyvää, motivoi ja vähentää ihmisen stressiä. Lisäksi eläimet lisäävät kommunikaatiota, tunnetaitoja ja sosiaalisuutta myös ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. (Ylilauri & Yliviikari 2019, 13.) Näin ollen eläinten vaikutuksella voidaan ehkäistä myös syrjäytymistä. Australialainen tutkimus vuodelta 1995 kertoo, että eläinten omistajista jopa 58 % on eläimensä kautta tutustunut uusiin ihmisiin sekä saanut uusia ystäviä (Ikäheimo 2013, 6).

Sosiaali- ja terveydenhuollon eläinavusteisessa toiminnassa on aina mukana asiakkaan ja eläimen lisäksi ammattilainen. Toiminnassa kaikki toimivat yhdessä, jolloin on hyvä välillä pysähtyä tarkkailemaan, kuinka eläin asemoidaan tilanteessa mukana oleviin ihmisiin, kuinka erilaiset tunteet, stressi tai mielihyvä peilautuvat osapuolten välillä ja kuinka voidaan edistää kaikkien hyvinvointia. (Ylilauri & Yliviikari 2019, 14.) Tärkeintä kuitenkin on, että ammattilainen on perehtynyt asiakaskuntansa ongelmiin sekä osaa toimia erilaisten asiakkaiden kanssa erilaisissa tilanteissa asetettuihin tavoitteisiin pääsemiseksi (Ikäheimo 2013, 159).

2.1 Ratsastusterapia

Suomessa ratsastusterapia sai alkunsa vuonna 1988, jolloin järjestettiin ensimmäinen terapia-kurssi. Nimeä, jolla haluttiin korostaa terapian merkitystä eikä niinkään ratsastusta, pohdittiin pitkään. Suomen Kuntoutusliiton perustajan, Aune "Tyssy" Hannuksen mielestä ratsastus olisi hyvä kuntoutusmuoto perinteisen jumpan rinnalla, joten hän alkoi edistämään vammaisratsastuksen asiaa Suomessa. Toinen tärkeä henkilö oli Ursula Lüthi. Sveitsissä hän oli käynyt Heilpädagogisches Reiten -koulutuksen, jonka avulla hän oli mukana suunnittelemassa ja käynnistämässä suomalaista ratsastusterapiakoulutusta. Hän teki myös yhteistyötä Satu Selvisen kanssa. Selvinen

osallistui Sveitsissä samaan koulutuksen ja Suomen Kuntoutusliiton alaisena käynnisti ratsastusterapiakoulutuksen, jonka ensimmäinen kurssi järjestettiin Kirkkonummella 1988. (Mattila-Rautiainen 2011, 16–17.) Vuonna 1996 koulutus siirtyi Ypäjän hevosopiston alaiseksi. Koulutussuunnitelmat ja pääsyyvaatimukset olivat tässä vaiheessa jo selkiintyneet. Kansaneläkelaitos otti heti ratsastusterapian kuntoutusmuotojen piiriin. Tämä oli suuri edistysaskel Suomen ratsastusterapian kehityksessä, sillä ilman maksajaa terapiamuoto olisi jäänyt lapsipuolen asemaan. (Mattila-Rautiainen 2011, 17–18.)

Ratsastusterapian mahdollisuudet ovat moniulotteiset. Se edustaa toiminnallista terapiaa, jonka vahvuuksina nähdään nonverbaalisen kommunikoinnin mahdollisuus, mutta etenkin tekemällä oppiminen ja eläimen läheisyys. Toiminnassa hevonen saa toimia voimakkaana motivoijana ja positiivisena vahvistajana, jonka kanssa voidaan päästä kokonaisvaltaisiin prosesseihin fyysisellä, psyykkisellä ja sosiaalisella tasolla. Ratsastusterapian avulla voidaan tarjota etenkin lapsille turvallisuuden tunnetta: selkeiden sääntöjen ja toimintatapojen sekä tallin viihtyvyyden lisäksi terapian säännöllisyys ja pitkäjänteisyys luovat turvaa. (Ikäheimo 2013, 159–160.) Erilaiset onnistuneet hetket ja yhteisymmärrys ison eläimen kanssa ovat palkitsevia. Ne tukevat ihmisen positiivista kuvaa itsestään ja vahvistaa itsetuntoa. Ratsastuksen sujuminen voi antaa vahvan hallinnan tunteen, jolloin itsevarmuus lisääntyy entisestään. Ratsastaessaan ihminen tulee koko ajan harjoitelleeksi omaa kehon hallintaansa: koordinaatiokykyä, eriyttämistä ja tasapainon löytämistä. (Ikäheimo 2013, 163.)

Ratsastusterapiaa harjoittavalla tulee olla alaan soveltuva koulutus. Ratsastusterapiakoulutukseen hakevalla tulee olla vähintään ammattikorkeakoulutasoinen tutkinto sosiaali- tai terveyshuollon alalta, ainakin kahden vuoden kokopäiväinen työkokemus oman ammattinsa käytännön kuntoutusalalta sekä muuten vahva hevosalan osaaminen ja ratsastustaito. (Hevosopisto 2020.)

2.2 Sosiaalipedagoginen hevostoiminta

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on aloitettu Suomessa 2000-luvun alussa. Tällöin päätettiin yhdistää hevosharrastus ja sosiaalipedagoginen hevostoiminta, jolla voitaisiin tukea lasten ja nuorten sosiaalista kasvua. Tuolloin ajatus herätti paljon kiinnostusta eri tahoilla, mikä kertoo sen, että oli aika uudentyyppiselle eläinavusteiselle tuki- ja kuntoutusmuodolle. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta onkin ollut yksi luonto- ja eläinavusteisten toimintatapojen edelläkävijöistä. Se on vaikuttanut

suomalaisiin luontoperustaisiin hyvinvointipalveluihin sekä Green Care -ajattelutavan muodostumiseen. (Lipponen & Vehmasto 2019.)

Sosiaalipedagogisella hevostoiminnalla on suuri kasvatuksellinen merkitys, jonka perusteena on näkemys talliyhteisön merkityksestä sosiaalipedagogisena yhteisönä, kun taas ratsastusterapia mielletään ratsastuskeskeiseksi toiminnaksi. Talliyhteisön lisäksi aikuisohjautuvuus, toiminnan asiakaslähtöisyys ja osallistumisen laajat mahdollisuudet ovat talliyhteisön elementtejä. Hevostoiminnalla tuetaan lasten oppimista, edistetään ryhmäytymistä sekä parannetaan sosiaalisia suhteita ja vuorovaikutusta. (Lipponen & Vehmasto 2019.)

Sosiaalipedagogista hevostoimintaa harjoittavalla tulee olla siihen soveltuva koulutus. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan täydennyskoulutus käynnistettiin Kuopion yliopistossa vuonna 2002. Nykyään koulutusta järjestetään useassa oppilaitoksessa. Koulutukseen pääsyyn edellytetään sosiaali-, kasvatustai terveysalan ammatillista tutkintoa sekä riittävää kokemusta hevostoiminnasta. (Lipponen & Vehmasto 2019.)

2.3 Muu eläinavusteinen hevostoiminta

Muu eläinavusteinen toiminta on yleisimmin vapaaehtoistyönä toteutettavaa toimintaa. Vapaaehtoistyönä toteutettavaan toimintaan ei yleensä liity yksilöllisiä tavoitteita, kuten terapiassa tai kasvatuksessa. (Hautamäki ym. 2018, 6.) Vapaaehtoistyön ohjaajalta ei vaadita tutkintoa tai aikaisempaa työkokemusta sosiaali- ja terveysalalta. Ohjaajan tulee silti olla perehdytetty kyseiseen toimintaan sekä erilaisten laitos- ja asiakaskäyntien toteuttamiseen. (Vesänen 2017.)

Osana Hippolis – hevosalan osaamiskeskuksen toteuttamaa Hevostellen – hevonen ja luonto liikuttaa -hanketta on toteutettu Kummihevoskampanja. Kampanjalla on pyritty tuomaan hevosia lähemmäs lasten sekä nuorten arkea. Tavoitteena on ilahduttaa lapsia ja nuoria esimerkiksi vieraillemalla hevosen kanssa kouluilla tai toimimalla kohteena tallivierailulle. Kummihevostoiminnan kohteena voivat olla myös vanhainkodit tai erilaiset palvelutalot. Kummihevostoiminta on vapaaehtoista toimintaa, johon yrittäjät, harrastajat tai seurat voivat osallistua hevostensa kanssa. (Hippolis 2020.)

Mannerheimin lastensuojeluliitto koordinoi vapaaehtoista heppakaveritoimintaa (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2020.) Heppakaveritoiminta on suunnattu erityisesti lapsiperheille, joilla ei syystä tai toisesta ole mahdollisuutta harrastaa hevosten parissa. Syy voi olla esimerkiksi taloudellinen tai kun lapsi kokee yksinäisyyttä tai hänellä on muita haasteita ja murheita. Heppakaveritoiminnassa lapsi saa kaverin hevostallilta, mikä mahdollistaa toimimisen talliympäristössä erilaisten hevosjuttujen parissa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2020.)

3 ELÄINTEN KÄYTTÄYTYMISTIEDE

Etologia eli eläinten käyttäytymistiede on eläinten käyttäytymistä ja siihen vaikuttavia ilmiöitä tutkiva tieteenhaara. Etologian tutkimuksissa selvitetään eläimen kokemusta ympäristöstä. Mutta koska eläimen käyttäytyminen kuvaa parhaiten sen omia kokemuksia, perustuu tiede enemmänkin soveltavaan etologiaan. Soveltava etologia on ihmisen vaikutuksen alaisena olevien eläinten käyttäytymistä tutkivaa tiedettä. Tutkimukset saavat perustansa eläinten luontaisesta käyttäytymisestä ja fysiologiasta. Näitä soveltamalla voidaan saada vastauksia eläinten hoitotoimenpiteiden ja pito-olosuhteiden vaikutuksista niiden kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. (Eläinten hyvinvoinnin tutkimuskeskus 2019.)

3.1 Sosiaalinen kanssakäyminen

Hevonen elehtii paljon ja ne ymmärtävät toistensa ilmeitä ja eleitä. Hevoset viestivät ilmeillä, eleillä ja liikkeillä, mutta myös hajuilla on suuri merkitys hevosten kanssakäymisessä. Hevosista on nähtävillä lukuisia erilaisia ilmeitä, joita ne luovat jo korvillaan ja silmillään. Lisäksi hevoset saattavat narskutella hampaitaan, purra tai potkia. Äänтелеillä, hörisemällä, hirnumalla ja puhaltelulla hevoset kutsuvat ja varoittavat toisiaan. (Kaimio 2012, 22–32.)

Hevoset ovat hyvin sosiaalisia eläimiä, ja näin ollen kärsivät pakollisesta yksinolemisestä. Luonnonmukaiset ryhmät edistävät hevosten sosiaalisten kykyjen kehittymistä. (Morris 1989, 59.) Terve, hyvissä oloissa kasvanut hevonen ei koskaan vapaaehtoisesti ole yksin (Viitanen 2013, 14.) Luonnossa hevoset elävät laumoissa, tosin niiden koko ja rakenne vaihtelevat. Luonnossa laumaan kuuluu ori ja yleensä 3–5 tammaa. Lisäksi laumaan kuuluu maitovarsoja ja laumaan kuuluvien tammojen varsoja, jotka ovat ennättäneet muutaman vuoden ikään. Lauman laitamilla viihtyy usein yksittäisiä ulkopuolisia hevosia, jotka hyödyntävät laumasta saatua turvallisuuden tuntua. Nuoretorit vaihtavat laumaa yleensä viimeistään kolmen vuoden iässä. Nuoretorit vaihtavat laumaa melkein aina, mutta myös tammat useimmiten. Tällä tavalla luonto ja hevoset ehkäisevät sisäsiittoa. (Kaimio 2012, 34.)

Laumassa vallitseva arvojärjestys on yleensä selkeä. Arvojärjestys ratkaistaan jo parin päivän sisällä ensimmäisestä kohtaamisesta, jonka jälkeen se harvemmin enää muuttuu. Arvoasteikossa

korkeimpana ovat yleensä aktiiviset sekä itsepintaiset yksilöt ja asteikossa alempana passiivisesti käyttäytyvät yksilöt. Lauman johtajana toimii useimmiten ori, mutta se voi olla vanhempi niin kutsuttu johtajatamma. (Kaimio 2012, 36–37.) On kuitenkin todettu, ettei lauman johtaja ole aina sama eri tilanteissa vaan se saattaa vaihdella juomaan mennessä tai uhkaavan tilanteen ilmetessä (Viitanen 2013, 15).

3.2 Liikunta ja lepo

Luonnossa elävät hevoset liikkuvat jatkuvasti päivin sekä öin, ja vain äärimäiset sääolosuhteet vähentävät niiden liikkumista (Kaimio 2012, 252). Hevonen liikkuu luonnossa 10–30 kilometriä päivittäin, joten sillä tulee olla mahdollisuus saada liikkua vapaasti laitumella tai tarhassa vähintään neljä tuntia päivässä (Steenbergen ym. 2012, 33). Hevosen liikkumistarve saattaa tyydyttyä luonnollisesti, jos se elää laumassa toisten hevosten kanssa suurella laitumella, jossa niiden tulee liikkua jatkuvasti eri puolille aluetta ruokaillakseen ja juodakseen (Kaimio 2012, 253). Laitumella hevonen liikkuu paljon etsiessään ruohoa ja vettä sekä lepo- ja piehtarointipaikkoja (Steenbergen ym. 2012, 17).

Vaihtoehtoisesti hevosen tulee työskennellä säännöllisesti esimerkiksi ratsastajan kanssa. Riittävä päivittäinen liikunta edistää hevosen fyysistä terveyttä, kuten lihasten, nivelten ja luuston kehittymistä. Myös kestävyys ja kunto paranevat ja käyttöikä pitenee rakenteen ja lihavuuskunnon kehittymisen myötä, mikä vähentää loukkaantumisia. (Steenbergen ym. 2012, 33.) Jotta etenkin nuorten hevosten luut ja nivelet voivat kasvaa vahvoiksi ja pysyä terveinä, hevosten tulee päästä liikkumaan epätasaisiin ja koviin maastoihin (Kaimio 2012, 253). Liikkuminen edistää myös psyykkistä terveyttä, kuten energiatasoa ja mielialoja. Riittävän liikkumisen myötä hevonen on rauhallisempi ja näin ollen sen käsittely turvallisempaa ja se pystyy paremmin hallitsemaan liikkeitään. (Steenbergen ym. 2012, 33.)

Kuten kaikki eläinlajit, myös hevoset tarvitsevat lepoa ja unta selviytyäkseen. Koska hevonen on tyyppinen saaliseläin, sen on oltava aina valppaana ja näin ollen ne nukkuvat lyhyissä, jopa kymmenissä eri jaksoissa vuorokauden mittaan ja sen unentarve on vähäisempi kuin esimerkiksi ihmisen. Hevonen tarvitsee unta ja lepoa 5–7 tuntia (20–30 %) vuorokaudessa. Eniten hevoset nukkuvat yöaikaan ja lähes aina kello kahden ja kello viiden välillä. Sikeämpää nukkumista on kolmesta

viiteen tuntia ja lepoa noin kaksi tuntia. Täysikasvuiset hevoset nukkuvat REM- eli vilkeunta 30 minuuttia vuorokaudessa, joka ajoittuu usein aamuyöhön. Tämä osa on 9 % koko levon tarpeesta. Hidasaltoa hevonen tarvitsee kolme tuntia vuorokauden aikana (55 %), joka tyydyttää suurimaksi osaksi hevosen unen tarpeen. (Suomen hevostietokeskus ry 2015a.)

Hevoset nukkuvat suurimman osan ajasta seisten, sillä ne pystyvät lukitsemaan jalkansa nivelet ja jänteet kaatumisen varalta. Makuultaan ne nukkuvat yhteensä vain kaksi tuntia vuorokaudessa, koska makuuasento on hevoselle raskaampaa verenkierron ja hengityksen ylläpitämisessä ja näin ollen vie hevoselta enemmän energiaa kuin seisaallaan nukkuminen. Oriit ja varsat viettävät enemmän aikaa makuulla kuin aikuiset tammät. (Morris 1989, 52–53.)

3.3 Pitopaikka

Hevoselle paras mahdollinen talli on sellainen, jossa sillä on lajikumppaneita ja paljon tilaa. Karsinan tulee olla riittävän tilava, jotta hevonen pääsee helposti makuulle, nousemaan ylös, kääntymään ympäri, piehtaromaan, juomaan, syömään ja ulostamaan. (Steenbergen ym. 2012, 32–33.) Suomessa on asetettu eläinsuojeluväimurilakien mukaiset mitat karsinan koolle 1.1.2014. Uutta tallia rakennettaessa määräykset ovat olleet voimassa jo 31.12.2000. Yksittäiskarsinan sisäkorkeuden on oltava vähintään hevosen säkäkorkeus kerrottuna luvulla 1,5, aina vähintään 2,2 m. Enintään 1,08 m korkean hevosen vähimmäiskoko karsinalle tulee olla 4 m². (Suomen hevostietokeskus ry 2015e.) Taulukossa 1 on esitetty hevosille asetettujen yksittäiskarsinoiden vähimmäiskoot.

TAULUKKO 1 Karsinan vähimmäispinta-alat (Suomen hevostietokeskus ry 2015e.)

Hevosen säkäkorkeus (m)	Karsinan pinta-ala (m ²)
Enintään 1,08	4
> 1,08 mutta enintään 1,30	5
> 1,30 mutta enintään 1,40	6
> 1,40 mutta enintään 1,48	7
> 1,48 mutta enintään 1,60	8
> 1,60	9

Pihatto tarjoaa hevosille luontaisemman elinympäristön kuin tavallinen karsinatalli. Pihatto on tilava, hallimainen rakennus, joka tarjoaa hevosille suojaa sateelta ja tuulelta sekä vapaan liikkumisen sisälle ja ulos. Se mahdollistaa myös hevosille luontaisen sosiaalisen ja syömiskäyttäytymisen ryhmässä. Tämän vuoksi pihatto on hyödyllinen erityisesti kasvaville varsoille. (Suomen hevestietokeskus ry 2015b.) Laumakasvatuksen on todettu parantavan varsan koulutettavuutta ja asennetta kouluttajaa kohtaan (Viitanen 2013, 53). Pihatto ei kuitenkaan ole helppo hevosten pitoympäristö. Se vaatii jatkuvaa hevosen hyvinvoinnin yksilöllistä seuraamista, lauman käyttäytymisen seuranta ja sääolosuhteiden huomioimista. Erityistä suunnittelua vaativat pihattorakennuksen muotoilu, hyvä ulkotarhan pohja- ja aitamateriaali sekä juotto- ja ruokintaratkaisut. (Suomen hevestietokeskus ry 2015c.)

Kuten monissa pitopaikoissa, pihatossa on monia hyvinvointia edistäviä tekijöitä ja haittavaikutuksia. Pihatto mahdollistaa hevosen luontaiset käyttäytymisrytmit kuten liikunnan, levon, syömis- ja juomiskäyttäytymisen, kehonhoidon ja lämmönsäätelyn sekä sosiaalisen kanssakäymisen laumassa lajitovereidensa kanssa. Pihatto tarjoaa hevoselle vapauden valita, haluaako se olla sisällä vai ulkona. Näin ollen myös mahdollisuus liikkumiseen on huomattavasti suurempi. Myös lauma lisää hevosten liikkumista. (Hevestietokeskus ry 2015d.) Elinympäristönä hyvin suunniteltu pihatto on viihtyisä ja virikkeellinen, mutta myös sen raikas ilma edistää hevosten hengitysteiden hyvinvointia (Hevestietokeskus ry 2015c).

Pihatossa yksilöllisen ruokinnan toteuttaminen ja sairauksien tai erilaisten vammojen hallittavuus etenkin isossa laumassa on haastavaa. Myös äärimmäiset sääolosuhteet: kovat pakkaset, myrskytuuli ja sade vaativat pihattoratkaisuilta ja sen toimivuudelta sekä hevosilta paljon. Syrjäisemmillä seuduilla tulee huolehtia riittävästä suojasta petoeläimiä vastaan, kun taas taajama-alueilla tulee huolehtia riittävästä suojasta ulkopuolisilta ihmisiltä. (Hevestietokeskus ry 2015c.)

3.4 Terveys ja hyvinvointi

Eläinten hyvinvoinnin määrittäminen ei aina ole yksinkertaista, vaikkakin sitä voidaan tutkia monin eri tavoin. Hyvinvoinnin määrittäminen voi sisältää biologisia, lääketieteellisiä, filosofisia, eettisiä ja kulttuurillisia, lainsäädännöllisiä ja poliittisia näkökulmia. Brittiläinen Farm Animal Welfare Committee julkaisi jo vuonna 1965 kaikkiin kotieläimiin liittyen viiden vapauden listan, joka on käytössä

edelleen. Siinä määritellään hoidolle perusvaatimuksia, mutta ei oteta kantaa keskeisiin käyttäytymistarpeisiin. (Farm Animal Welfare Committee 2013.)

Viiden vapauden listassa eläimellä tulee olla vapaus nälästä ja janosta, vapaus epämukavuudesta, vapaus kivusta, loukkaantumisista ja sairauksista, vapaus lajinmukaiseen käyttäytymiseen sekä vapaus pelosta ja ahdistuksesta. Maa- ja metsätalousministeriö asetti vuonna 2011 seura- ja harastuseläinten hyvinvoinnin määritelmäksi eläinten oman kokemuksen psyykkisestä ja fyysisestä olotilasta. Määritelmän mukaan hyvinvointi voidaan rakentaa kolmesta oikeudesta: oikeus lajinmukaiseen käyttäytymiseen ja ympäristöön, hyvään kohteluun ja positiivisiin tuntemuksiin sekä hyvään terveyteen ja toimintakykyyn. (Eläinten hyvinvointikeskus 2020.)

Welfare Quality®-järjestelmä on tehty kuvaamaan tuotantoeläinten hyvinvointia. Järjestelmä sisältää neljä periaatetta ja 12 erilaista mittaria. Järjestelmässä määritellyt neljä periaatetta ovat: hyvä ruokinta, hyvät pito-olosuhteet, hyvä terveys sekä tarkoituksenmukainen käyttäytyminen. Vaikka Euroopassa onkin kohtalainen yksimielisyys asioista, jotka vaikuttavat eläinten hyvinvointiin, on tärkein yksittäinen hyvinvointitekijä hevosillemme sitä hoitava ja käyttävä ihminen. (Koskentalo 2019, 12–17.)

Käyttäytyminen toimii hyvin pitkälti hevosen hyvinvoinnin mittarina. Kun hevonen on rento, stressitön ja terve, se käyttäytyy lajilleen ominaisilla tavoilla. Kaiken käyttäytymisen taustalla oleva perusta on hevosilla yhteinen: perimä ja ympäristö muokkaavat niiden käytöstä. Mutta myös yksilön kokemat kokemukset vaikuttavat sen käyttäytymiseen, jolloin sen käyttäytyminen on aina yksilöllistä, eikä toista ihan samanlaista hevosta löydy. Hevonen voi ulkoisesti tarkastellessa näyttää hyvinvoivalta, mutta sen erilaiset käytösmallit voivat silti vahingoittaa sen hyvinvointia tai hankaloittaa työkäyttöä. Juuri kyseisen hevosen kanssa toimivat ihmiset tuntevat sen parhaiten ja huomaavat muutoksia käytöksessä, kun hevonen ei enää syystä tai toisesta voi hyvin. (Kaimio 2012, 120.)

Hevosten käsittelyn tai niiden työkäytön epäloogisuus ja sopimattomat elinolot voivat aiheuttaa hevosille häiriökäyttäytymistä. Vääränlainen tai liian vähäinen ruokinta, patoutunut liikkumisen tarve, turvattomat olosuhteet ja sosiaalisen kanssakäymisen puute aiheuttavat hevosissa lukemattoman kirjon erilaisia häiriökäyttäytymisen malleja. Myös koulutuksesta ja käsittelystä aiheutuneet ristiriidat, säikkymiset, pelko ja liian kovien menetelmien käyttö aiheuttavat hevosissa aggressiivisuutta ja pakoreaktioita. Hevosen työkäytön raskaus tai väärin suunniteltu valmennus sekä lepotaukojen puuttuminen lisäävät huomattavasti niiden tarpeetonta stressiä. (Kaimio 2012, 121–126.)

3.5 Kipu

Kipu aiheuttaa hevosissa epätoivottua käytöstä. Joskus on hankala päätellä, johtuuko hevosen häiriökäyttäytyminen kivusta tai onko se jotain mahdollisesti opittua. Häiriökäyttäytymisiä ratkoessa kipu on aina ensimmäisenä poissuljettavien listalla. Hevonen on usein syytä tutkia eläinlääkärin, kengityssepän ja jopa fysioterapeutin avustuksella. (Kaimio 2012, 131.)

Joidenkin tutkimusten mukaan jopa kolmanneksella hevosista esiintyy jonkin asteista häiriökäyttäytymistä. Häiriökäyttäytymisen yleisyys kertoo siitä, ettei ihminen ole välttämättä pystynyt järjestämään hevoselle sen lajille ominaista elämää ja kohtelua. Kiertäminen karsinassa, "kutominen", kuopiminen, potkiminen, pintojen pureminen, lannan tai hiekan syöminen ja "imppaaminen" ovat haitaksi hevoselle itselleen, ympäristölle ja jopa sitä hoitaville ihmisille. (Kaimio 2012, 121–122.)

Hevosille kipua voivat aiheuttaa erilaiset sairaudet, loukkaantuminen ja toimenpiteet. Kivun hoitaminen mahdollisimman nopeasti on ensiarvoisen tärkeää, sillä se lisää hevosten hyvinvointia ja nopeuttaa sairaan hevosen toipumista. Kipu on määritelty epämiellyttäväksi tuntemukseksi, johon on liitetty tieto kudostuhosta tai jopa elimistöä uhkaavasta vaarasta. Kipuaisti on kuitenkin hevosen elimistölle elintärkeä suojausmekanismi, sillä lyhytkestoiseen kipuaistimukseen reagoimalla ne voivat välttyä isommilta vaurioilta. (Hokkanen 2017.)

Pienestäkin haavasta voi seurata tulehdusreaktio, jolloin se kivun ja kuumeen lisäksi aiheuttaa myös muita yleisoreita, kuten esimerkiksi väsymystä tai ruokahaluttomuutta. Luiden murtuminen, erilaiset lihasvauriot tai jännevammat sekä kaviokuume ja ähky aiheuttavat todella kovaa kipua. Joskus kipu voi johtua myös hermostossa olevista vaurioista, jolloin kivun syyn löytäminen voi olla todella hankalaa. Normaalisti kipu helpottaa vamman parantuessa, joskus kiputuntemus jatkuu kipuaistissa tapahtuneiden pysyvien muutosten johdosta. Tällöin kivusta tulee kroonista, mikä on hevosille todella vakava hyvinvointiongelma. Krooninen kipu luo elimistöön jatkuvan stressitilan, joka taas altistaa hevosta esimerkiksi mahahaavalle. (Hokkanen 2017.)

Koska hevonen on perimältään villi saaliseläin, on kivun kätkeminen tärkeää eloonjäämisen kannalta. Kipeä hevonen yleensä jättäytyy laumasta jälkeen ja muut hevoset saattavat pyrkiä häätämään kipeää hevosta läheisyydestään, sillä sen läsnäolo houkuttelee petoja. Hevonen ilmaisee kipua monin eri tavoin. Voimakkaat kivut liittyen esimerkiksi ähkyyn, murtumaan tai jänteen revähämiseen ovat helposti havaittavissa levottoman käytöksen, piehtaroinnin ja kylkien katselun tai

selvän turvotuksen ja ontumisen johdosta. Matala-asteisen kaviokuumeen tai alkavan nivelrikon aiheuttama kipu taas ei aina ole yksiselitteistä. (Koskentalo 2019, 139–140.)

Hevosten kipuilmeestä on tehty lukuisia havaintoja. Italialainen Emanuela Dalla Costan johtama tutkijaryhmä on havainnut kuusi kivusta kertovaa piirrettä hevosesta. Kipeän hevosen korvat kääntyvät jäykästi taaksepäin tai hieman eri suuntiin, sen silmäkulmat ovat jännittyneet ja silmät saattavat siristää, hevosen turpa muuttuu jäykäksi ja kulmikkaaksi normaalin pehmeän ja pyöreän sijaan, sieraimet ovat laajentuneet sekä suu ja purentalihakset jännittyneet. Joskus kipuilme on ainoa merkki kivusta hevosen peitellessä selkeitä oireita. (Koskentalo 2019, 139–140.)

4 AINEISTO JA MENETELMÄT

Aineistonkeruu suoritettiin puolistrukturoidulla haastattelulla (Tuomi & Sarajärvi. 2018). Puolistrukturoitu haastattelu valittiin, koska se on avoin tarkentaville kysymyksille. Puolistrukturoitu haastattelu oli ennalta käsikirjoitettu ja sisälsi useita teemoihin jaoteltuja avoimia kysymyksiä. Teemoina oli muun muassa hevosen hyvinvointi, hyvinvoinnin määritelmä, hevosten elinolosuhteet sekä hyvinvointiin vaikuttavat muut tekijät. Haastattelulomakkeet olivat erilaiset alan yrittäjille (liite 1) ja asiantuntijoille (liite 2). Kysymysten esittämisjärjestys vaihteli haastatteluiden aikana. Haastattelut suoritettiin alkukevään 2021 aikana puhelimitse ja etäyhteyksillä.

Haastattelut tallennettiin Teams-etäyhteyden tai sanelimen avulla. Haastatteluista kerätty aineisto kirjoitettiin puhtaaksi sitä varten luodulle Excel-pohjalle, jossa vastaukset jaoteltiin teemoittain. Excel taulukosta aineisto oli käytettävissä opinnäytetyöhön Tulokset-osioon. Kerätty aineisto on tekijöiden hallussa.

Työhön haastateltiin kymmentä alan yrittäjää. Haastatteluun valitut yritykset harjoittavat ratsastusterapiaa, sosiaalipedagogista hevostoimintaa sekä muuta eläinavusteista kuntouttavaa toimintaa. Alan yrityksiltä selvitettiin heidän toimintansa perustietoja, hevosen hyvinvoinnin määritelmää ja sen seuranta toiminnassa sekä hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, kuten hevosten työkäyttöä, ruokintaa ja muita elinolosuhteita.

Työhön haastateltiin kuutta alan asiantuntijaa. Haastateltavat toimivat eläinten kouluttajina, ratsastus-mentaalivalmentajina, eläinlääkäreinä ja tutkijoina. Tutkimukseen haluttiin saada mahdollisimman paljon erilaisia näkökulmia hevosen hyvinvoinnista eri aloilla toimivilta asiantuntijoilta. Asiantuntijoiden kysymyksissä selvitettiin hevosen hyvinvoinnin määritelmää, hyvinvoinnin arvioimista ja sen mittaamista sekä eläinavusteisen toiminnan vaikutusta ja muita hevosen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä.

5 TULOKSET

Tässä luvussa kerrotaan selvitystyössä saadut tulokset. Ensin on käsitelty yrittäjien haastattelut ja niistä saadut tulokset, jonka jälkeen siirrytään tarkastelemaan asiantuntijoiden haastatteluiden tuloksia. Tuloksista tehty yhteenveto on kerrottu Johtopäätökset-luvussa.

5.1 Yrittäjien haastatteluiden tulokset

Näissä luvuissa on kerrottu alan yrittäjien haastatteluista saadut tulokset. Tulokset on jaettu haastatteluissa esiintyneiden teemojen mukaisesti.

5.1.1 Toiminta

Työhön haastatellut yrittäjät tarjosivat sosiaalipedagogista hevostoimintaa, ratsastusterapiaa, mielenterveyskuntoutusta sekä muuta kuntouttavaa toimintaa, eläinavusteista työnohjausta sekä toimintaterapiaa. Palvelut sisälsivät myös tunnetaito-valmennusta, lasten yhteisöllistä ryhmätoimintaa, ratsastustuntitoimintaa sekä hevosmatkailupalveluita. Yksi yrittäjästä oli toiminut myös kouluttajana erilaisissa eläinavusteisen toiminnan koulutuksissa sekä pitänyt tunnetaitoihin, kehotietoisuuteen ja vuorovaikutukseen liittyviä koulutuspäiviä hevosharrastajille.

Yrittäjät olivat toimineet alalla noin 10–20 vuotta. Yrittäjillä oli monenlaisia hevosalan koulutuksia. Suurin osa yrittäjästä oli käynyt sosiaalipedagogisen hevostoiminnan koulutuksen, mutta toimintaterapeutin ja ratsastusterapeutin koulutus sekä erilaiset psykiatriset ja vammaisratsastuksen ohjaajakoulutukset olivat yleisiä. Yrittäjillä oli myös muita ammatillisia koulutuksia, kuten hevostalouden ja maaseutuyrittäjän tutkinto, kasvatopedagogi, sosionomi ja nuorisotyönohjaaja sekä viittomakielenohjaaja. Osa yrittäjästä oli käynyt myös mindfulness-koulutuksia kuten MinD ja Helmi.

Suurin osa yritysten asiakkaista oli lapsia. Asiakkailta saattoi olla jonkin asteinen kehitysvamma tai he saattoivat olla erityisnuoria lastensuojelun tai lääkinnällisen kuntoutuksen kautta. Asiakasryhmiä olivat myös aikuiset psykoterapia-asiakkaat, joilla saattoi olla jonkin asteinen kriisi elämässään sekä työnohjaukseen tulevat asiakkaat, joilla oli vuorovaikutustilanteisiin, työssä jaksamiseen tai

oman ammattiminän tarkasteluun liittyviä kysymyksiä tai tavoitteita. Lisäksi ratsastuskoulussa tai matkailupalveluissa kävi asiakkaana kaikenikäisiä asiakkaita.

Asiakastoimintaa järjestettiin tasaisesti sekä yksilöohjauksena että pienryhmätoimintana. Asiakkaiden määrä vaihteli muutamasta asiakkaasta muutamassa päivässä jopa sataan asiakkaaseen viikossa. Keskimäärin asiakkaita kävi viikossa noin 30.

Yrityksillä oli vaihtelevasti hevosia 1–70 kappaletta. Yksi yrityksistä teki yhteistyötä muiden talliyrittäjien kanssa, jolloin käytössä oli myös muiden ratsastuskoulujen tai terapiatallien hevosia. Osalla tiloista vain osa hevosista soveltui hevosavusteiseen toimintaan tai oli koulutettuja toimimaan vaativissa vuorovaikutustilanteissa. Osalla tiloista oli myös muita eläimiä, kuten koiria.

5.1.2 Hevosen hyvinvointi

Yrittäjien mielestä hevosen hyvinvointi kattoi niin fyysisen kuin psyykkisenkin hyvinvoinnin. Hyvinvoivan hevosen psyykkisistä, fyysisistä ja sosiaalisista tarpeista oli huolehdittu ja hevosen elinolosuhteet oli ratkaistu niin, että se pystyy toteuttamaan lajityypillistä käyttäytymistään. Yrittäjät nostivat esille hevosen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja terveyttä edistäviä asioita, kuten lajityypillisen ruokinnan, lauman seuran ja sosiaalisen vuorovaikutuksen sekä mahdollisuuden liikuntaan ja ulkoiluun. Tärkein sanoma yrittäjien kesken oli, ettei hevosesta saa tehdä ihmismäistä, vaan antaa sen elää stressitöntä hevosen elämää, jolloin se voi olla hyvässä mielentilassa ja jaksaa työskennellä ihmisen kanssa.

Hevosen hyvinvoinnista huolehtiminen oli lähtökohtaisesti erilaisten stressitekijöiden säätelyä ja palautumisen tasapainottelua. Kaikki hyvinvointia edesauttavat ja mahdollisesti sitä heikentävät tekijät tuli ottaa huomioon. Yrittäjien mielestä hevosen yksilöllistäminen nähtiin hyvinvoinnista huolehtimisen lähtökohtana. Hevoskohtainen ruokinta sekä hoito juuri kyseisen hevosityksilön tarpeiden mukaan nähtiin tärkeänä.

Yrittäjät kertoivat käyttävänsä ammattilaisten apua hevostensa hyvinvoinnista huolehtimiseen. Hevosten terveydenhuollosta kuten kengityksestä, rokotuksista ja eläinlääkärin tarkastuksista huolehditaan ajallaan. Osa yrittäjistä kertoi käyttävänsä myös hevoshierojien ja kiropraktikkojen sekä kou-

luttajien palveluita säännöllisesti. Oma kouluttautuminen ammattilaisilta ostettujen palveluiden lisäksi nähtiin yrittäjien kesken tärkeäksi. Jokapäiväiset hoitotoimenpiteet sekä erilaisten tilanteiden ja hevosen kuormituksen ennakoiminen helpottivat hevosten hyvinvoinnista huolehtimista.

Hevosten hyvinvointia arvioidessa hevosta tulee havainnoida kokonaisuutena. Yrittäjät kertoivat seuraavansa hevosta ja sen hyvinvointia joka päivä. Hevosessa he havainnoivat sen kehoa, yleiskuntoa, käytöstä ja olemusta. Hevosella ei saa olla haavoja tai muita vammoja, lämpöä eikä turvotuksia. Tarvittaessa hevosesta voidaan havainnoida myös muita peruselintoimintoja, kuten hengitystiheyttä tai pulssia. Yrittäjien mielestä myös hevosen syöminen, juominen ja vatsan toiminta sekä lannan laatu kertovat hevosen hyvinvoinnista sekä ruokinnan onnistumisesta. Myös hevosen käytöstä ja olemusta tulee havainnoida kaikessa toiminnassa, sillä hevosen muuttunut käyttäytyminen eri tilanteissa voi kertoa esimerkiksi kivusta.

5.1.3 Asiakkaan rooli hevosen hyvinvoinnissa

Yrittäjät näkivät yksimielisesti tärkeäksi sen, että asiakas saa olla mukana huolehtimassa hevosten hyvinvoinnista. Asiakkaat saivat osallistua hevosten päivittäiseen hoitoon, ruokintaan, juottoon sekä ulosvientiin kykyjensä mukaan. Hevosmiestaitojen ja huolehtimisen tärkeys nähtiin yrittäjien silmin myös osana esimerkiksi mielenterveyskuntoutusta. Osa yrittäjistä kertoi asiakkaiden haluavan oppia, mikä hevoselle on tärkeää, jotta se voi hyvin. Päivittäisten hoitotoimenpiteiden ja hyvinvoinnista huolehtimisen aikana kerrottiin myös näkyvän, kuinka hevonen ottaa asiakkaan vastaan ja kuinka hevonen suhtautuu asiakkaaseen toiminnan aikana.

5.1.4 Työkäyttö ja palautuminen

Yrittäjät kertoivat hevosten työkäytön vaihtelevan asiakaskohtaisesti. Suurimmaksi osaksi hevosten työskentelyn kerrottiin olevan maasta käsin tehtävää, sosiaalisten taitojen ja vuorovaikutuksen harjoittamista sekä tunnetyöskentelyä. Tällöin toiminta oli enimmäkseen hevoslauman tarkkailua tai yksittäisen hevosen havainnointia sen ollessa vapaana, riimussa tai suitsittuna.

Toiminta sisälsi joskus esimerkiksi hevosen juoksutusta tai hieman ratsastusta, jossa ei kuitenkaan yleensä ole erityistä ratsastuksellista tavoitetta. Osa yrittäjistä kertoi, että joillakin toiminnassa mukana olevilla hevosilla pystyy ajamaan myös kärriillä.

Yrittäjät olivat sitä mieltä, ettei kyseinen työkäyttö ole hevosille fyysisesti raskasta. Yrittäjät näkivät tärkeämmäksi sen, että hevonen pääsee palautumaan työkäytön tuomasta henkisestä rasituksesta. Hevosten kuormitukseen kiinnitettiin huomiota jo toimintaa suunnitellessa ja osassa yrityksistä hevosten työkäyttöä seurattiin Excel-taulukoilla kuukausi- ja vuositasolla. Yrittäjät kertoivat työtä tekevien hevosten kuormituksen näkyvän niiden henkisessä hyvinvoinnissa: haluaako hevonen tulla ihmisen luokse vai lähteä pois. Hevosten kuormitusta ja palautumisen tarvetta arvioitiin myös työskentelyn aikana. Hevosia voitiin käsitellä niiden ollessa irti, jolloin niillä on vapaus ilmaista mielipiteensä, haluavatko ne työskennellä vai eivät.

Kaikki yrittäjät kokivat hevostensa sopivan kyseiseen käyttöön. Osa kertoi hevostensa olevan huolella valittuja ja ostettuja eläinavusteiseen käyttöön, kun taas osa yrittäjistä oli kasvattanut tai kouluttanut ne kyseiseen tarkoitukseen. Ennen kaikkea tärkeänä pidettiin sitä, että kyseinen hevonen on juuri sillä hetkellä toivottuun työtehtävään ja kyseiselle asiakkaalle sopiva. Suurin osa yrittäjistä näki isoksi vahvuudeksi sen, että hevosia on useampia, jolloin voi hevosjoukostaan valita juuri siihen hetkeen sopivan hevosityksilön.

5.1.5 Pitopaikka

Yrittäjien valitsemat talliratkaisut olivat jakautunut tasaisesti pihatto- ja karsinatalliratkaisuihin. Osa yrittäjistä kertoo, että heillä on molemmat talliratkaisut, joista voidaan tarpeen tullen valita hevoselle sopivat elinolosuhteet. Pihatossa hevoset saavat elää laumassa sekä kulkea vapaasti sisälle ja ulos.

Suurin osa yrittäjistä koki, että hevosten hyvinvoinnin kannalta pihatto on äärimmäisen tärkeä asia olla olemassa. Pihattoratkaisun koetaan tukevan hevosten lajinmukaista käyttäytymistä ja mahdollistavan sen toteuttamisen. Tärkeäksi nähtiin kuitenkin se, että pihatossa tulee olla asianmukainen säänsuoja.

Karsinatalliratkaisuun päätyneet yrittäjät kertovat hevosten olevan ulkona tarhassa 8–11 tuntia päivässä. Kaikki yrittäjien hevoset elävät tai ulkoilevat laumassa vähintään yhden lajikaverin kanssa. Sisällä tallissa hevosten kerrotaan pystyvän haistelemaan ja koskettamaan toisiaan. Osa yrittäjistä

koki, että heidän valitsemansa talliratkaisu ei tue hevosten hyvinvointia toivotulla tavalla. Osa toivoisi hevosilleen pihattoratkaisua, mutta se ei ole vielä ollut mahdollista, koska se on hyvin massiivinen hanke tai muista syistä, kuten hevosen terveyden tilan vuoksi.

Yrittäjät kokivat, että laumassa eläminen sekä mahdollisimman paljon ulkona oleminen osaltaan edesauttavat hevosten palautumista työn tuomasta kuormituksesta. Laumassa ollessaan hevoset saavat vapaasti toteuttaa laumakäyttäytymistään.

5.1.6 Ruokinta

Hevoset saivat kuiva- tai säilöheinää tarkasti säännöstellään keskimäärin 4–6 kertaa vuorokaudessa. Hevosen mahalaukku tarvitsee jatkuvasti heinää, joten tiheät ruokintavälit ovat tärkeää hevosen hyvinvoinnille. Osalla yrittäjistä oli käytössä heinäautomaatti, joka antaa ohjelmituna tasaisin väliajoin itse lasketun määrän heinää hevosille. Osa yrittäjistä antoi hevosensa syödä heinää niin paljon kuin jaksavat eli niitä pidetään vapaalla heinällä. Vapaa heinä on pihatto-olosuhteissa yleisempi kuin karsinatalleissa asuvilla hevosilla. Yrittäjien mukaan heinä oli laadukasta ja analysoitua.

Yrittäjät pyrkivät seuraamaan tarkasti hevosten syömää heinä määrää. Ylipainoisuuteen taipuvaisia hevosia pyrittiin kontrolloimaan pienisilmäisillä Slowfeeding-heinäverkoilla, jotka hidastavat hevosen syöntinopeutta ja lyhentävät ruokintaväliä. Vanhemmat tai laihemmat hevoset saivat tarpeen mukaan enemmän heinää, jotta niiden energiataso säilyisi hyvänä.

Kaikki yrittäjät antoivat hevosillensa väkirehuja ja lisäravinteita lihavuuskunnon ja työikäytön mukaisesti. Yleisimpiä väkirehuja olivat erilaiset kivennäiset, joita hyvinvoiva hevonen tarvitsee. Osa yrittäjistä kertoi myös antavansa hevosilleen kauraa energiatason ylläpitämiseksi. Yrittäjät antoivat hevosille myös tarpeen tullen erilaisia vitamiineja, kuten E- ja D-vitamiinia. Kaikkien yrittäjien mukaan oli tärkeää tarkkailla hevosen lihavuuskuntoa, joten ylipainoiset ja kevyellä työikäytöllä olevat hevoset pyrittiin pitämään mahdollisimman yksinkertaisella ja vähällä lisäruokinnalla.

Ruokinnan muutokset tuli yrittäjien mielestä tehdä huolellisesti suunnitellen ja ajan kanssa. Liian äkillisistä ruokinnan muutoksista voi aiheutua hevoselle terveydellisiä haittavaikutuksia, kuten hengenvaarallista ähkyä.

5.1.7 Liikkuminen

Yrittäjät olivat kutakuinkin samaa mieltä siitä, että riittävä tila ja oikeus vapaaseen liikkumiseen on hevoselle tärkeää. Riittävä tila hevosmäärään nähden sekä lauman seura motivoivat hevosia liikkumaan vapaaehtoisesti. Tasaisesti päivittäinen liikunta lisää ja tukee hevosen psyykkistä ja fyysistä hyvinvointia sekä terveyttä. Osa yrittäjistä kertoi hevostensa työskentelevän myös normaalissa ratsastuskoulutoiminnassa. Tällöin hevosten kerrottiin tekevän työtä enimmillään noin 2 tuntia päivässä.

Mahdollisimman monipuolinen liikunta oli yrittäjien mielestä tärkeää. Myös ratsastuskuntoisia hevosia tulisi juoksuttaa joko liinassa tai täysin irti ollen sekä kävelyttää. Vaihtelevat ympäristöt kuten metsät, rinteet ja meren rannat toivat monipuolisuutta hevosten liikuntaan.

Hevosten liikunnassa yrittäjät kertoivat kiinnittävänsä huomiota hevosen rentouteen ja liikkeen rytmitykseen sekä siihen, käyttääkö hevonen itseään oikein. Edellä mainittuja asioita voidaan edistää erilaisilla tehtävillä, kuten avo- ja sulkutaivutusten, peruutuksien, pohkeenväistöjen ja muiden liikkuvuutta lisäävien harjoitusten avulla.

Yrittäjät kertoivat hevostensa saavan aikaa palautumiseen tarvittaessa. Keskimäärin hevosilla oli kuitenkin 1–3 niin kutsuttua ihmisvapaata päivää viikossa, jolloin hevoset saivat olla vain hevosia omassa laumassaan. Osa yrittäjistä kertoi hevosillansa olevan pidempiä vapaajaksoja pyhien, kuten joulun aikaan. Kesällä hevoset ovat vapaajaksolla vaihtelevasti ja laiduntavat mahdollisimman pitkään, jopa 6 viikon ajan.

5.1.8 Sosiaalinen kanssakäyminen

Kaikki yrittäjät kertoivat hevosensa tarhaavan lajikumppanin kanssa. Hevosia laumassa oli vaihtelevasti 2–15 kappaletta. Suurissa laumoissa yrittäjät kertoivat havainneensa muodostuneen pienempiä, muutamien hevosten ryhmiä.

Hevosten laumauttaminen toteutettiin pikkuhiljaa aina uuden hevosen saavuttua tai kun laumoja joudutaan syystä tai toisesta muodostamaan uudelleen. Yrittäjät kertoivat muodostavansa isompia laumoja etenkin kesäisin laitumella olon ajalle, jolloin voitiin muodostaa pienempiä laumoja syksyllä talvea vasten. Hevosten annettiin myös luoda ensin suhteita rauhallisiin yksilöihin muun lauman lähettyvillä.

Yrittäjien mielestä hevosilla tulee olla riittävästi tilaa, jotta ne voivat elää sopuisasti laumassa. Hevosten elämän laumassa tulisi olla stressitöntä ja rauhallista, jolloin kaikilla yksilöillä on oikeus syödä, juoda ja levätä. Yrittäjät kertoivat seuraavansa ja havainnoivansa paljon hevosten laumadynamiikkaa ja etsivänsä herkästi erilaisia laumaratkaisuja havaitessaan jonkun olevan epäsopeva kyseiseen laumaan.

5.1.9 Häiriökäyttäytyminen

Yrittäjät yksimielisesti yhdistivät hevosilla esiintyvät stereotypiat hevosen pahaan oloon. Erilaiset stereotypiat ovat hevosen tapa ilmaista itseään suhteessa vaihtuviin tilanteisiin, vuorovaikutukseen ja omaan vointiinsa. Erilaiset häiriökäyttäytymiset tai muu kyseiselle hevosyksilölle poikkeava käytös voivat siis kertoa kivusta tai epämuikavuudesta. Ratsastus- tai käsittelytilanteessa epätoivottu käytös saattaa johtua hevoselle annetusta liian vaikeasta tehtävästä, kun hevonen ei ymmärrä, mitä siltä pyydetään, tai ei jostain syystä pysty vastaamaan annettuun pyyntöön.

Hyvä ja rauhallinen laumadynamiikka on hyväksi hevosen psyykkiselle hyvinvoinnille. Yrittäjät kokivat, että pihatto-olosuhteet ja rauhallinen, turvallinen lauma vähentävät hevosella esiintyviä häiriökäyttäytymisen malleja. Karsinatalliratkaisuissa esimerkiksi patoutuneen liikkumisen tarpeen koettiin aiheuttavan epätoivottua käytöstä etenkin varsoilla ja nuorilla hevosilla.

Yrittäjien mielestä tärkeää on se, että omistaja tuntee oman hevonsa ja tietää, mikä juuri kyseiselle hevoselle on ominaista ja tyypillistä. Näin voidaan tunnistaa hevosen muuttunut käytös ja havaita ongelmia sekä lähteä etsimään niihin ratkaisua. Tärkeää on, että ensimmäisenä lähdetään etsimään käytöksen syytä, eikä vain poistamaan epätoivottua käytöstä.

Yrittäjät kertoivat, että ensimmäisenä tulisi aina tarkastaa, onko hevosella kipua. Tarvittaessa tulisi konsultoida eläinlääkärinä sekä viedä hevonen mahdollisiin tutkimuksiin. Vuorovaikutustilanteissa

hevosen epätoivottu käytös voi johtua puhtaasti epämukavasta olost, jolloin tulisi selvittää, mitä ihmisen kanssa on tapahtunut. Joissakin tilanteissa pienikin hevosen elinolosuhteiden muutos, kuten siirto karsinatallista pihattoon, voi auttaa.

Jos selitystä epätoivotulle käytökselle ei löydy esimerkiksi eläinlääkäristä tai varusteista, tulee tilannetta hoitaa koulutuksen kautta. Epätoivotusta käytöksestä voidaan päästä eroon luottamussuhteen rakentamisella ja positiivisen vahvistamisen kautta uudelleen kouluttamisen avulla.

5.2 Asiantuntijoiden haastatteluiden tulokset

Näissä luvuissa on kerrottu alan asiantuntijoiden haastatteluista saadut tulokset. Tulokset on jaettu haastatteluissa esiintyneiden teemojen mukaisesti.

5.2.1 Hevosen hyvinvointi

Vaikka hevosen hyvinvointi on ennen kaikkea eläimen kokemus omasta voinnistaan, koostuu hevosen hyvinvointi todella monista eri osa-alueista, jotka ovat fyysisiä, psyykkisiä sekä sosiaalisia. Asiantuntijoiden vastauksissa nousi huomattavan paljon esiin lajityypillisten tarpeiden vaikutus hyvinvointiin. Hyvinvoivan hevosen perustarpeista on huolehdittu niin hyvin kuin niistä voidaan oloissa, joissa ihminen hevosta pitää. Hyvinvoiva hevonen elää kivuttomasti ilman turhaa stressiä laumassa lajitovereiden kanssa saaden riittävästi ja mielellään koko ajan tarjolla olevaa heinää tai muuta korsirehua. Hevosella tulee olla vapaus liikkua ja oikeus liikuntaan, mutta yhtä lailla myös lepoon ja rauhaan.

Eläinavusteisen toiminnan vaikutuksia hevosen hyvinvointiin pidettiin asiantuntijoiden keskuudessa yhtenäisenä. Yleisesti toiminnan vaikutusta hyvinvointiin oli vaikea määrittää, vaan sen koettiin riippuvan täysin siitä, kuka ja kuinka kyseistä toimintaa toteuttaa. Jos toiminta on esimerkiksi alueella oleskelua ja eläinten seuraamista ja työ voidaan toteuttaa hevoselle tutussa luontaisessa ympäristössä, jossa ne elävät täysin omaa elämäänsä tutussa laumassa, on toiminnan vaikutus hevosen hyvinvointiin todennäköisesti vähäinen.

Asiantuntijoiden mielestä hevosen erottaminen lajitovereistaan toiminnan ajaksi koettiin hevoselle kuormittavaksi ja stressaavaksi. Myös toiminnan ohjaajan koulutuksella, tiedolla ja kokemuksella

koettiin olevan merkitystä. Etenkin se, onko ohjaajalla riittävästi tietoa hevosen lajityypillisistä käytöstarpeista sekä hevosen oppimisesta ja kouluttamisesta, vaikuttaa hevosen hyvinvointiin pitkällä aikavälillä, kun se työskentelee eläinavusteisessa toiminnassa. Eläinavusteisessa toiminnassa työskennellessään hevosen hyvinvointitekijät ovat samanlaiset kuin muunlaisessa käytössä olevien hevosten. Kuten ratsastuskoulutoiminnassa, tulisi eläinavusteisessa työssä olevien hevosten palautumisesta huolehtia työtehtävien jälkeen. Myös hevosen turvallisuuden tunteesta ja oikeudesta omaan mielipiteeseen työtehtävien aikana tuli huolehtia.

Asiantuntijat kokivat asiakkaan roolin hevosen hyvinvoinnissa pieneksi. Eläinavusteista toimintaa ohjaavan tuli kantaa vastuu siitä, miten asiakas ja hevonen kohtaavat ja mihin erilaiset tilanteet johtavat. Tilanteen tulee olla sellainen, joka tarpeen tullen saadaan kokonaan keskeytettyä. Jokaista asiakasta tulisi ohjata ymmärtämään hevosten hyvinvointia ja ottamaan sitä huomioon, jos se on heille mahdollista. Kaikkien asiakkaiden tulisi tietää, että hevonen on elävä, tunteva olento. Tällöin ihmisten ymmärrys lisää hevosten hyvinvointia.

5.2.2 Hevosen hyvinvoinnin arviointi ja mittaaminen

Asiantuntijoiden mielestä hevosen hyvinvoinnin arviointi oli hankalaa. Hevosen hyvinvoinnin määrittelmä voidaan jokaisen ihmisen silmin, jokaisella tallilla ja eri maissa nähdä hyvinkin eri tavalla. Hevosen hyvinvoinnin arviointiin on Suomessa kehitetty monenlaisia ohjeita, jotka perustuvat hevosen hyvinvointiin, sen havainnointiin ja pisteytykseen. Lisäksi Suomen ratsastajainliiton laatutallien kriteerit ja eläinsuojelulaki sekä muut eri tahojen säädökset ohjaavat ja tarjoavat lähtötason hevosen hyvinvoinnille. Nämä eivät kuitenkaan takaa hevosen hyvinvointia, vaan oman tiedon ja kokemuksen lisääminen, tieteellisiin tutkimuksiin perehtyminen sekä hevosen lukutaito olivat myös tärkeitä.

Asiantuntijoiden mielestä jokainen hevosen omistaja tai työntekijä voi päivittäin arvioida oman hevonsa käyttäytymistä ja olemusta. Hevosessa tulisi havainnoida, miten hevonen toimii ja mikä juuri tarkasteltavalle hevosyksilölle on normaalia, jotta hevosta tarkasteleva ihminen voi huomata pienemmätkin poikkeamat käytöksessä tai olemuksessa. Jos poikkeamia tulee ilmi, on omistajan tai työntekijän vastuu huolehtia, että ympärillä on asiantuntijoita, jotka ovat juuri kyseiseen osaluueeseen perehtyneitä ja osaavat sitä arvioida.

Asiantuntijat näkivät yhtenäisesti sen, että hevosen hyvinvoinnin mittaamiseen tulisi olla todella selkeät mittarit, joissa tarkasteltaisiin aina yhden hevosen käytöstä tietyssä ajassa, esimerkiksi kuinka monta kertaa se toteuttaa jotain asiaa tai ilmentää tiettyä käytöstä. Käytännössä isommilla tiloilla tämä on hankalaa ja hevosen hyvinvoinnin arviointi ja mittaaminen jäävät yleiseen havainnointiin. Asiantuntijat kertoivat yleisen havainnoinnin olevan sitä, kuinka rauhalliselta tai hermostuneelta hevonen näyttää, onko se aggressiivinen, millainen sen yleinen terveydentila on, kuten onko se lihava tai laiha, ontuuko se tai onko sillä kipuilmettä. Tiimityö edesauttaa hevosen hyvinvoinnin mittaamista. Tärkeää kuitenkin on, että kyseiset ihmiset ovat oikeasti asiantuntijoita juuri omassa osa-alueessaan, jolloin heillä on antaa oikeaa neuvontaa hevosen omistajalle tai työntekijälle.

5.2.3 Hevosen ominaisuudet

Asiantuntijoiden mielestä tärkeintä oli, että kyseinen hevonen on juuri siihen käyttötarkoitukseen sopiva, johon se on hankittu. Hevosen tulee olla koulutettu siihen asiaan, jota sen odotetaan tekevän työtehtävissä. Henkilö, joka toimintaa suunnittelee, ohjaa tai toteuttaa, määrittää sen, minkälaisen hevosen hän juuri kyseiseen työhön tarvitsee. Konkreettisia ominaisuuksia (esimerkiksi hevosen rotu tai koko) tärkeämmäksi ajateltiin, että hevosen ja sen kanssa työskentelevän ihmisen suhde perustuu molemmin puoliseen luottamukseen ja kaksisuuntaiseen vuorovaikutukseen sekä siihen, että kaikilla on toiminnassa turvallinen tunne.

Osa asiantuntijoista kertoi, että eläinavusteisen hevostoiminnan ohjaajilta on kysytty hevosten toivottavista ominaisuuksista. Hevosen on toivottu olevan rauhallinen, kontaktia ottava sekä sosiaalinen. On toivottu, että hevosella olisi matala reaktio erilaisiin ärsykkeisiin. Yleisesti ottaen hyvinvoiva hevonen ilmentää rentoutta ja rauhallisuutta. Se suhtautuu asioihin uteliaasti ja luottavaisesti. Kun hevonen täyttää hyvinvoinnin kriteerit, niin silloin se täyttää myös ne toiveet, mitä siltä toivotaan asiakastyössä. Jotta hevonen voi toimia ihmisen apuna erilaisten ongelmien ratkaisemiseksi, tulee hevosella itsellään olla hyvä ja luottavainen olo.

Hevosen konkreettisiin ominaisuuksiin liittyy paljon se, minkälaista työtä sen odotetaan tekevän. Jos hevonen saa olla omassa laumassaan, niin silloin hevosen ominaisuuksien merkitys on hyvin pieni. Tällöin riittää, että hevonen on hyvinvoiva, terve ja kivuton. Muunlaisessa asiakastyössä hevosella tulisi olla hyvä suhde ihmiseen, jolloin se suhtautuu ihmiseen luottavaisesti ja avoimesti sekä nauttii ihmisen läheisyydestä. Jos työhön mahdollisesti liittyy jotain ratsastuksellista, tulee

hevosella olla sopivanlainen rakenne ja liikkeet, hyvä tasapaino ja kehonhallinta sekä riittävä koulutus, jotta se voi selviytyä työstä ilman ihmisen tuomaa apua tai hyvin vähäisillä ratsastajan avuilla.

5.2.4 Soveltuvuuskoe

Eläinavusteisessa hevostoiminnassa työskenteleville hevosille kohdentuvaa soveltuvuuskoe on pohdittu eri toimijoiden kanssa. Asiantuntijoiden mielestä soveltuvuuskokeen luonteen ja toteuttamistavan suunnitteleminen vaatisi paljon työtä. Mittaisiko soveltuvuuskoe kuitenkaan hevosen ominaisuuksia vai sitä, miten se hevonen on koulutettu? Edellä mainittuihin verrattuna suurempi painoarvo annettiin sille, että soveltuvuuskokeessa mitattaisiin hevosen ja sitä ohjaavan ihmisen yhteistyötä.

Ratsastusterapiakoulutuksessa opetetaan valitsemaan se hevonen, joka sopii kyseiseen toimintaan ja havaitsemaan, milloin kyseinen hevonen on valmis suorittamaan työtä. Kaikkea eläinavusteista toimintaa tarjoavien ja ohjaavien ihmisten tulisi itse olla niin ammattitaitoisia, jotta he pystyvät valitsemaan sellaiset eläimet, jotka juuri kyseisiin tehtäviin soveltuvat.

Asiantuntijat olivat samaa mieltä siitä, että soveltuvuuskoe laittaisi hevosta asiakastyössä käyttävän ihmisen miettimään perinpohjaisesti, minkälainen hevonen työhön oikeasti soveltuu ja minkälainen koulutus sille pitäisi tehdä, jotta se läpäisee testin ja näin ollen soveltuu työhön. Koe auttaisi eläinavusteista toimintaa harjoittavia hevosten hankkimisessa ja eteenpäin kouluttamisessa. Se, miten ja missä koe järjestetään, minkälaisia asioita siitä testattaisiin, oli asiantuntijoille suuri kysymysmerkki. Kokeen valvojan tulisi olla esimerkiksi jonkin järjestön ulkopuolinen henkilö, jolla on hevoseen erilainen suhde kuin ohjaajalla.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Hevosen hyvinvoinnin määrittäminen ei ole yksinkertaista. Se sisältää lukuisia eri osa-alueita, kuten biologisia, lääketieteellisiä, filosofisia, eettisiä ja kulttuurillisia sekä lainsäädännöllisiä ja poliittisia näkökulmia. Hevosten hyvinvoinnin määrittelemiseksi, havainnoimiseksi ja arvioimiseksi on tehty Suomessa ja muualla maailmassa erilaisia ohjeistuksia ja säädöksiä. Ne eivät kuitenkaan takaa hevosten hyvinvointia tai tarjoa eläinten omistajille tai pitäjille konkreettisia ohjeita.

Hevosilla tulisi olla vapaus nälästä ja janosta, epämukavuudesta ja kivusta sekä pelosta ja ahdistuksesta. Niillä tulisi myös olla mahdollisuus lajinmukaiseen käyttäytymiseen ja ympäristöön, hyvään kohteluun ja positiivisiin tuntemuksiin sekä hyvään terveyteen ja toimintakykyyn. Hevosilla tulisi olla myös hyvä ruokinta ja hyvät pito-olosuhteet.

Kun ihminen käyttää hevosta haluamallaan tavalla, on hevosen hyvinvoinnista huolehtiminen erilaisten stressitekijöiden säätelyä ja palautumisen tasapainottelua. Kaikki hevosen hyvinvointia edesauttavat tai mahdollisesti sitä heikentävät tekijät tulee ottaa huomioon. Hevosta tulee havainnoida kokonaisuutena, niin fyysisesti kuin psyykkisesti päivittäin.

Jotta hevonen voi voida hyvin, tulee sen saada elää lajityypillisesti. Sen pitopaikan tulee tarjota juuri kyseiselle hevosyksilölle parhaat mahdolliset elinolosuhteet. Pihattoratkaisussa laumassa olemisen tai talliratkaisussa lajitovereiden kanssa tarhaaminen tukevat hevosten lajinmukaista käyttäytymistä ja mahdollistavat sen toteuttamisen. Hevosilla tulee aina olla tarpeeksi tilaa, jotta ne voivat elää sopuisasti laumassa. Elämän laumassa tulee olla hevoselle stressitöntä ja rauhallista. Mikäli mahdollisuutta laumassa olemiseen ei syystä tai toisesta ole, tulee hevosella kuitenkin olla mahdollisuus haistella ja koskettaa toista hevosta.

Hevoselle tulee tarjota riittävästi ja tarpeeksi usein tai mielellään koko ajan, niille sopivaa ja laadukasta heinää. Hevoset tulee ruokkia yksilöllisten tarpeiden kuten lihavuuskunnon tai työkäytön mukaan. Myös hevosten vitamiinien, kivennäis- ja hivenaineiden riittävästä saannista tulee huolehtia. Jotta hevoset saavat toteuttaa luontaista laidunnuskäyttäytymistään, tulisi niiden päästä laitumelle kesäisin.

Hevosella tulee olla oikeus vapaaseen liikkumiseen ja riittävään liikuntaan. Tasaisesta, päivittäisestä liikunnasta huolehtiminen edistää hevosten fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia sekä terveyttä. Hevosen liikunnan ihmisen kanssa tulee olla hevosen koulutuksen ja fyysisen kunnon mukaista. Liikunnan tulee olla monipuolista ratsastaen, ajaen, juokсутtaen tai kävelyttäen. Erilaisia ympäristöjä kuten metsiä, rinteitä ja rantoja tulisi hyödyntää. Hevosen kanssa käytettyjen varusteiden kuten satulan, valjaiden tai suitsien tulee ehdottomasti olla hevoselle sopivat ja ehjät.

Vaikka hevosen työskentely eläinavusteisissa hevospalveluissa ei ole hevoselle fyysisesti raskasta, tulee sen saada palautua työkäytön tuomasta henkisestä rasituksesta säännöllisesti. Kun hevonen ei työskentele, tulee sillä olla mahdollisuus oleskella rauhassa omassa laumassaan tutussa ympäristössä. Erilaisten mahdollisesti stressaavien tilanteiden ja hevoseen kohdistuvan kuormituksen ennakoiminen helpottaa hevosen hyvinvoinnista huolehtimista.

Hevosten hyvinvoinnin tukemiseen ja terveydenhuollosta huolehtimiseen tulee käyttää apuna alan ammattilaisia. Kengityksestä tai kavioiden vuolusta, rokotuksista ja eläinlääkärin tarkastuksista tulee huolehtia ajallaan. Hevosten terveydentilasta tulee huolehtia päivittäin. Hevosella ei saa olla haavoja tai muita vammoja, lämpöä tai turvotuksia. Akuuttien oireiden, kuten esimerkiksi ähkyn tai ontumisen, ilmaannuttua apu täytyy pyytää paikalle mahdollisimman pian. Myös muiden palveluiden, kuten hevoshierojien tai kiropraktikkojen käyttö on suotavaa, jos ilmenneet oireet sitä vaativat.

7 POHDINTA

Työn tavoitteena oli selvittää, kuinka eläinavusteista hevostoimintaa tarjoavat yrittäjät ja alan asiantuntijat ymmärtävät hevosen hyvinvoinnin. Työssä oli myös tarkoitus selvittää, kuinka hevosen hyvinvointia pyritään tukemaan alan yrityksissä, kun ne työskentelevät hevosavusteisessa toiminnassa. Opinnäytetyöhön valittu menetelmä oli puolistrukturoitu haastattelu. Tulokset osoittavat, kuinka monitahoinen asia hevosen hyvinvointi on, miten hevosen hyvinvointia voidaan parantaa ja kuinka hevosen palautumista voidaan edistää, kun se työskentelee eläinavusteisessa toiminnassa.

Hevosen hyvinvointi niin eläinavusteisessa kuin kaikessa muussakin toiminnassa on ehdottoman tärkeä ja ajankohtainen aihe. Hevosen hyvinvoinnin takaamiseksi on luotu erilaisia ohjeistuksia. Tässä opinnäytetyössä pääsimme arvioimaan asiantuntijoiden ja yrittäjien näkemyksiä hevosen hyvinvoinnista ja sen tukemisesta eläinavusteisessa toiminnassa, mikä oli tämän opinnäytetyön tekijöille hyvin kiinnostavaa ja silmiä avaavaa. Vaikka molemmilla on pitkä harrastustausta hevosten parissa, toi opinnäytetyön tekeminen aiheesta uutta keskusteltavaa ja sisältöä.

Tietoperustan kirjoittamisen aloittaminen tuntui alkuun hieman hankalalta, kun aiheeseen sopivaa materiaalia ei löytynyt, vaikka ajatus halutusta materiaalista oli selkeä. Uusia hakusanoja kokeilemalla ja eri näkökulmia huomioimalla materiaalia alkoi löytyä hyvinkin paljon. Pian ongelmaksi tah toi muodostua se, mitä asioita otamme mukaan työhömmme ja miten ne rajaamme.

Haastatteluiden tekeminen oli mielestämme paras asia koko opinnäytetyön tekemisessä. Yrittäjät ja asiantuntijat olivat kiinnostuneita aiheestamme ja osallistuivat haastatteluihin mielellään. Ihmisten kanssa aiheesta keskustelemisen lomassa aika kului kuin siivillä. Kuitenkin niin samanlaiset mutta loppujen lopuksi erilaiset näkemykset hevosen hyvinvoinnista lisäsivät kiinnostusta aiheeseen opinnäytetyön prosessin edetessä.

Opinnäytetyötä tehdessä pääsimme tutustumaan yrityksiin ja yrittäjiin, jotka tarjoavat erilaisia eläinavusteisia palveluita. Työskentely toimeksiantajan kanssa oli rauhallista ja sujuvaa. Karvakorvat työkaverina -hankkeessa mukana olevat yrittäjät voivat jatkossa käyttää työn tuloksia oman toimintansa kehittämiseen.

LÄHTEET

Eläinten hyvinvointikeskus EHK 2021. Seura- ja harrastuseläinten hyvinvoinnin määritelmä. Hakupäivä 16.4.2021. <https://www.elaintieto.fi/julkaisut/seura-ja-harrastuselainten-hyvinvoinnin-maaritelmä/> .

Farm Animal Welfare Committee 2013. Annual Review 2012-2013. Hakupäivä 16.4.2021. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/317786/FAWC_Annual_Review_2012-2013.pdf .

Green Care Finland ry 2021. Eläinavusteiset menetelmät. Hakupäivä 7.1.2021. <https://www.gcf Finland.fi/green-care-/menetelmat/elainavusteiset-menetelmat/>.

Hautamäki, Lotta, Ramadan, Farid, Ranta, Paula, Haapala, Eija & Suomela-Markkanen, Tiina 2018. Eläinavusteinen terapia. Hakupäivä 19.1.2021. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/236987/Tyopapereita140.pdf?sequence=1&isAllowed=y> .

Helsingin yliopisto. Eläinten hyvinvoinnin tutkimuskeskus 2019. Tutkimus. Hakupäivä 16.12.2020. <https://www.helsinki.fi/fi/tutkimusryhmat/elainten-hyvinvoinnin-tutkimuskeskus/tutkimus> .

Hevosopisto 2020. Ratsastusterapiakoulutus. Hakupäivä 14.1.2021. <https://www.hevosopisto.fi/ratsastusterapia/> .

Hippolis. 2020 Hevostellen – hevonen ja luonto liikuttaa. Hakupäivä 19.1.2021. <http://www.hippolis.fi/hevostellen/> .

Hokkanen, Ann-Helena 2017. Hevosen kipu - luentotiivistelmä. Hakupäivä 15.12.2020. <https://www.vetcare.fi/hevosen-kipu-luentotiivistelma-kutsu-luennoille/> .

Ikäheimo, Kaija 2013 Karvaterapiaa: Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Helsinki: Solution Models House.

Kaimio, Tuire 2012 Hevosen kanssa: hevosen käyttäytyminen. Helsinki: Werner Söderström osakeyhtiö.

Koskentalo, Helena 2019. Kuinka voit hevonen. Tallinna: Painopaikka AS Pakett.

Lipponen, Maija & Vehmasto, Elina 2019. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta. Hakupäivä 14.1.2021. <https://jukuri.luke.fi/handle/10024/544978> .

Mannerheimin lastensuojeluliitto. Kaakkois-Suomen piiri. 2020. Hakupäivä 28.1.2021. <https://kaakkois-suomenpiiri.mll.fi/perheille/heppakaveritoiminta/> .

Mattila-Rautiainen, Sanna 2011. Ratsastusterapiaa. Jyväskylä: PS- kustannus.

Morris, Desmond 1989. Hevosen elämää. Juva: WSOY.

Steenbergen, Menke, Hulsen, Jan & Lehtonen, Eeva 2012. Hevoshavaintoja: Katso, mieli ja opi. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Suomen hevostietokeskus ry 2015a. Hevosen unen tarve. Hakupäivä 16.12.2020. <https://www.hevostietokeskus.fi/index.php?id=676&kieli=3> .

Suomen hevostietokeskus ry 2015b. Pihatossa pito. Hakupäivä 14.12.2020. <https://www.hevostietokeskus.fi/index.php?id=681&kieli=3> .

Suomen hevostietokeskus ry 2015c. Pihatossa pito, terveys ja hyvinvointi. Hakupäivä 14.12.2020. <https://www.hevostietokeskus.fi/index.php?id=1011&kieli=3> .

Suomen hevostietokeskus ry 2015d. Käyttäytymistarpeet. Hakupäivä 14.12.2020. <https://www.hevostietokeskus.fi/index.php?id=611> .

Suomen hevostietokeskus ry 2015e. Hevosen pitopaikan mitoitusvaatimukset. Hakupäivä 11.5.2021. <https://hevostietokeskus.fi/i/hoito/hevosen-pitopaikka/hevosen-pitopaikan-vaatimukset/hevosen-pitopaikan-mitoitusvaatimukset>

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. EU: Kustannus-
osakeyhtiö Tammi.

Vesanen, Virpi 2017. Terapiakoulutus Keteliini. Eläinavusteisen työskentelyn muodot. Hakupäivä
19.1.2021. http://www.gcsatakuntasamk.fi/sites/default/files/tietopankki_tiedostot/elainavusteisen_tyoskentelyn_muodot.pdf .

Viitanen, Johanna 2013. Pihatto – Jos hevonen saisi valita. Vaasa: Waasa Graphics Oy.

Ylilauri, Martta & Yli-Viikari, Anja 2019. Kohti luonnollista hyvinvointia: Näkökulmia luontoperustaisen toiminnan kehittämiseen. Vaasa: Vaasan Yliopisto.

1. Perustiedot
  - a. Millaista eläinavusteista toimintaa harjoitatte?
  - b. Millaisia ovat asiakasryhmänne?
  - c. Paljonko teillä käy asiakkaita viikossa? Ovatko asiakkaat ryhmiä vai yksittäisiä henkilöitä?
  - d. Paljonko teillä on hevosia eläinavusteisessa toiminnassa?
  - e. Kuinka pitkään olette toimineet yrittäjänä alalla?
  - f. Millainen koulutus teillä on?

2. Mitä juuri teille tarkoittaa hevosen hyvinvointi?
  - a. Kuinka havainnoitte hevosen hyvinvointia? Mitä hevosessa havainnoitte?
  - b. Miten huolehditte hevostenne hyvinvoinnista?

3. Tunnetteko ja hyödynnättekö hevostenne hyvinvoinnin seurannassa jotakin ohje-nuoraa? (5 vapautta, maa- ja metsätalousministeriön kolme oikeutta tai welfare quality -järjestelmää)

4. Millaista hevostenne työkäyttö on? (tilanteet, joissa on mukana myös asiakas tai asiakkaat)
  - a. Sopivatko hevosenne niille tarkoitettuun käyttöön? Miten varmistatte, että hevosenne ovat sopivia kyseiseen työkäyttöön?
  - b. Minkälaisia sellaisia ominaisuuksia hevosillanne on, jotta ne sopivat nykyiseen työkäyttöön?
  - c. Onko asiakas mukana huolehtimassa hevosten hyvinvoinnista? Kuinka?

5. Minkälaisissa tallissa hevosenne asuvat?
  - a. Asuvatko karsinatallissa? Tarhaavatko tällöin kaverin kanssa, kauanko tarhaavat?
  - b. Pihatossa? Ovatko laumassa?
  - c. Miten valitsemanne talliratkaisu tukee hevostenne hyvinvointia?
  - d. Miten talliympäristössä varmistetaan hevosten palautuminen?

6. Minkälainen ruokinta hevosillanne on?
  - a. Saavatko syödä vapaasti heinää?
  - b. Syövätkö heinää rajoitetusti? Kuinka usein ja kuinka paljon?
  - c. Syövätkö väkirehuja?
  - d. Kuinka seuraatte ruokintaa ja sen onnistumista? Kuinka toteutatte muutokset ruokinnassa?

- e. Ovatko hevoset laitumella kesällä?
-
- 7. Kuinka huolehditte hevostenne liikkumisen tarpeen täyttymisestä?
    - a. Mistä huomaatte hevosissanne patoutuneen liikkumisentarpeen?
    - b. Kuinka hevosten liikkumisesta huolehditaan?
    - c. Mihin asioihin kiinnitätte huomiota hevosen liikkumisessa?
    - d. Liikkuvatko hevosenne paljon laumassa? Oletteko seuranneet hevosten kulke-
mia matkoja?

  - 8. Kuinka huolehditte hevostenne sosiaalisesta kanssakäymisestä?
    - a. Millaista hevostenne laumakäyttäytyminen on?
    - b. Kuinka havainnoitte hevostenne laumadynamiikkaa?
    - c. Kuinka muodostatte hevosten laumat?

  - 9. Kuinka arvioitte hevostenne palautumisen tarpeen?
    - a. Mihin asioihin kiinnitätte huomiota?
    - b. Kuinka riittävä palautuminen mahdollistetaan?

  - 10. Mitä on mielestänne hevosen häiriökäyttäytyminen?
    - a. Kuinka sitä ehkäistään?
    - b. Onko tallinne hevosilla esiintynyt häiriökäyttäytymistä?
    - c. Jos on, kuinka tilannetta on korjattu?
10. Onko jotain muuta, jota haluat tuoda esille?

1. Mitä mielestänne tarkoittaa hyvinvoiva hevonen?
2. Mikä mielestäsi on eläinavusteisen toiminnan vaikutus hevosen hyvinvointiin?
3. Mitä ovat hevosen hyvinvoinnille välttämättömiä asioita, jotka hevoselle tulisi aina turvata? Entä kun asiaa tarkastellaan eläinavusteisessa toiminnassa?
4. Mikä on mielestänne paras tapa arvioida hevosten hyvinvointia?
5. Miten hevosen hyvinvointia voidaan luotettavasti mitata?
6. Minkälaisia ominaisuuksia eläinavusteisessa toiminnassa mukana olevalla hevosella tulisi olla?
  - a. Tulisiko hevosten ominaisuuksissa olla eroa, jos ne työskentelevät
    - i. ratsastusterapiassa
    - ii. sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa
    - iii. muussa toiminnassa
7. Tulisiko mielestäsi eläinavusteisessa työssä työskenteleville hevosille olla soveltuvuuskoee? (vrt. koirat)
  - a. Jos kyllä, niin miksi? Jos ei, niin miksi ei?
  - b. Minkälaisia asioita soveltuvuuskokeessa tulisi arvioida? Miten?
8. Millaisena te näette asiakkaan roolin hevosen hyvinvoinnissa?
9. Onko jotain muuta, jota haluat tuoda esille?